

si's second wife unfolds. Finally, "I have nothing to say", sees Mandela released from prison, David Manisi's growing infirmity and isolation. It also contains some recollections on his life and work by various individuals. Towards the end of the book the style grows increasingly prosaic and lyrical, much like Manisi's poetry: "In performance he came alive, he was freed of the constraints of social intercourse (...) what he said and the way that he said it demanded attention and marked him as a man of stature, a true son of the soil of Africa, and one of its greatest poets" (387).

I have not commented on any of the poetry presented in this book. It is for you, the reader to imbibe, critique and enjoy. As a scholar of isiXhosa I would have liked to see the presence of parallel isiXhosa texts.

Opland has chosen to ignore academic convention. There is no index, no bibliography or references. The lack of an index makes it difficult to cross-reference and relocate certain facts. That said, the style is refreshing, personal, if not self-indulgent at times, yet the book is striking and beautifully written. It is, for all intents and purposes a style, which takes into account Manisi's suspicion, disdain and distrust for academics, "he bore a wary distrust of their pretensions and technical jargon" (108).

The Dassie and the Hunter would appeal to anyone interested in South African literature, history and biography. A purely academic, scientific book – No! An innovative, creative, compelling, personal and exciting read – Yes!

Russell H. Kaschula
Rhodes University, Grahamstown

En skielik was dit aand.

Joan Hambidge. 2005. Protea Boekhuis. Pretoria. 158 pp. ISBN 1-86919-080-7.

Die postmodernisme is reeds ad nauseum toegelig, verdedig en verguis. Feit bly staan dat hierdie filosofiese ingesteldheid die kunste in al sy geledinge, en die literêre kritiek as uitvloeisel daarvan, ten diepste beïnvloed. Veral die uitspraak van 'n waardeoordeel oor die digkuns word geproblematiseer deurdat die groot verhale, ook met betrekking tot "waarhede" oor wat goeie poësie sou wees, omgekeer, geskommel of ontken word. Daarby vra die omgaan met eietydse woordwerk 'n selfrefleksiwiteit, by digter en kritikus, en veronderstel dit 'n bereidwilligheid tot vryblywende spel. En hoe word hibriditeit beter verreken anders as deur die akkommodering van veelvuldige en ontglippende "kuns"-aansprake? Kortom, hoe meet mens vandag 'n gedig wanneer die basis van digterlike meriete deur die postmodernistiese perspektief ondergrawe word?

Dit is teen die agtergrond van hierdie en verwante vrae dat ek die jongste bundel van die gevestigde digter-skrywer, akademikus en kritikus, Joan Hambidge in oënskou neem. Hambidge mag immers skryf hoe, hoeveel en wat sy wil. Sy durf dit in die vorm van haar keuse giet, selfs dié van verkapte prosa, en as gedigte presenteer. Verder staan dit uitgewers vry om haar werk te publiseer, en die media om publisiteit daaraan te verleen. Tog het ek ernstige bedenkinge oor die gehalte van haar werk, en oor die gevaar dat Hambidge vanweë haar bekendheid, produktiwiteit en omstredenheid tot 'n belangrike figuur in ons digkuns gereken mag word. So 'n persepsie behoort myns insiens deur die literêre kritiek bevraagteken te word.

Ek vertrek vanuit die veronderstelling dat 'n digter, om tot 'n uitgelese beoefenaar

van die betrokke genre gereken te word, bo alles woord-kunstenaar moet wees; vakkens dus, spesialis-maker, verfyner en aartsslyper. Ondanks die postmoderne viering van veelheid en verskeidenheid, ook binne die verbredende genre van die digkuns, hang die sukses van die vers, dit wil sê die impak wat dit op die leser het met betrekking tot bewusmaking of gevoelsbeleving (hetsy emosioneel, intellektueel, esteties, tematies, ideologies of andersins) steeds ten nouste saam met die digter se tegniese vernuf. Dit is slegs deur 'n fyngekonstrueerde vervlegting en 'n hiperbewuste uitbuiting van die taal- en poëtiese middele dat die gedagtevlug of ideë-inhoud suksesvol beliggaam, en die leser werklik daardeur aangespreek word. Hoe die digter dit doen, staan nie vas nie; maar waar die eksploitering van die inherente musikaliteit en sowel die innoverende ombuig van taal as 'n arsenaal van kragtige metaforiek opvallend ontbreek, kom die esteties-intellektuele ervaring beswaarlik op gang. Alle digters werk nie ewe sterk met klank, ritmiese vloei, patrone (hoe asimmetries ook al) en pouseringe nie, maar iets daarvan is tog nodig voordat 'n vers en sy inhoud "loop" met die leser, en die leser met die vers. Ek mis by Hambidge 'n vermoë om via die komposisie van die gedig 'n intellektuele en gevoelsmatige stuwering te bring wat 'n meerdimensionele "aha"-ervaring oproep – ongeag wat die modes, mores en kodes van die dag (en van die verlede) mag wees.

Ten spyte van die meer gunsige indruk wat Hambidge se onlangse versamelbundel (*Die buigzaamheid van verdriet*, 2004) gemaak het – waarskynlik omdat die beter verse van baie jare as konsentraat aangebied is, besit haar sestiende bundel, *En skielik was dit aand*, ongelukkig nie die digterlike magie om te roer en ontroer nie. Hiervoor eis die digvorm 'n volgehoue presi-

sie, geladenheid, hoogspanning en innovasie. Waarom Hambidge die kiem hiervan, wat tog in sommige van haar gedigte voorkom, nie toelaat om ontwikkel sodat dit 'n bepaalde elektrisiteit genereer nie, bly 'n verdraaide raaisel. 'n Mens vra jou af hoe dit gebeur dat haar aanvoeling, kennis en ondervinding op die gebied van die literatuur nie aanleiding gee tot groter dissipline, vonk en slaankrag in haar eie poësie nie, en waarom haar verse oorwegend fasiel, gemeenplasing en slap aandoen.

Alle digters, wil ek byna kategorieë sê, ken die eenlingskap, verstotenheid, liefdesverdriet en eensaamheid wat in hierdie bundel getematiseer word. In beginsel is daar ook nie fout mee te vind nie. Maar om dié ervarings bloot op die naam te noem en tot vervelens sonder enige trefkrag te presenter, grens aan die absurde. Die digter-kritikus-akademikus weet dit tog!

Op 'n ietwat positiewer noot: heel dikwels klink die titels belowend, asook die invoer van intertekste uit beide die hoë literatuur en die popkultuur, maar stel die gedig vorm- en inhoudsgewys teleur. 'n Ander pluspunt is die interessante geografiese verskeidenheid wat die digter vanweë haar belesenheid en beresenheid as titels of boustof vir die gedigte gebruik. Maar poësie wil dit net nie word nie – en dan begin die debat weer oor wat poësie is, en vir wie, en vir nou.

Hinderlikhede in Hambidge se verse kom nie geïsoleerd voor nie. Sou die digter na soveel jare in die bedryf oorhaastig of ongeërg wees? Is daar blinde kolle wat veroorsaak dat sy die ooglopendste insinkings en swakhede in haar eie werk nie raaksien nie? En reken uitgewers dat 'n gevestigde naam voldoende rede vir publikasie is? Om my twyfel te staaf, sou feitlik elke gedig in die betrokke bundel hier geanaliseer, en tegniese gebreke uitgewys moes word. Ek wil my egter verstout om lesers

na die betrokke digbundel self terug te stuur, en self te bepaal waarom die individuele verse sowel as die somtotaal die leser onbevredig laat. 'n Mens wil nie digters en hul skryfsels in 'n taal wat in 'n gevaarsone verkeer, versmaai, en die gelukkiger oomblikke in 'n nuwe bundel verontagsaam nie, maar 'n taal het behoefte aan die geslypte woord in sy mees glinsterende gestalte, waardeur dit verras, betower, meevoer, begeester en verdiep.

Wanneer Hambidge afstand doen van haar neiging tot 'n oorproduksie van bundels met hul oormaat van ongemotiveerde herhalings, housterige konstruksies, gemeenplasihede, oortollige en voorspelbare woordgebruik, onfunksionele en dus onoortuigende enumerasie, futlose en moeë woordkeuses en -kombinasies en 'n oorwegend beperkte tematiese register, en begin om die gebeente en senuwees van die taal en die menslike kondisie spaarsamer bloot te lê en met asem van die digter te bestryk, mag die hartklop van die suiwer gedig ontstaan.

Die aanleiding van 'n digterskap is reeds lank by Hambidge teenwoordig, maar haar lesers wag op die rilling.

Zandra Bezuidenhout
Taalpraktisyn, Stellenbosch

Boomplaats.

Gilbert Gibson. Kaapstad: Tafelberg. 2005. 99pp. ISBN 0-62404-262-6.

“mens kan 'n plaas klein bêre, so”

Hier is 'n skaars artikel: 'n debuutbundel van 'n Afrikaanse digter by 'n uitgewer waar nuweling nogal moeite het om afsonderlik te publiseer en daar ook nie maklik gebyt word aan manuskripte van ingesetenes

in hierdie genre nie. Maar nog verblydender is die gehalte van die verse waarmee Gilbert Gibson met *Boomplaats* sy formele intrede tot die Afrikaanse poësie maak (hoewel hy reeds in *Nuwe Stemme 2* – Tafelberg, 2001 – gepubliseer het), want vir 'n debutant kom hy met 'n kragtoer vorendag.

Dit is 'n bundel wat hom nie maklik laat resenseer nie, hoofsaaklik omdat daar soveel aspekte is wat kommentaar verdien, maar ook omdat daardie elemente wat 'n versameling gedigte werklik eersteklas maak, per definisie “ontglippend” is. As poësie jou uitboul, behoef dit veral nie 'n wraag woorde en verduidelikings nie. Enkele opmerkings kan egter 'n voorlopige omlysting verskaf en lesers hopelik prikkel om self hieroor te besin.

Mens sou die byna honderd gedigte “Vrystaatse verse” kon noem, want dit verrai 'n sekere streeksgebondenheid (daar word selfs 'n landkaart afgedruk) terwyl dit terselfdertyd ver bo die lokale uitstyg. Die digter is sterk bewus van sy omgewing, geskiedenis en tradisies, maar veral van die algemene menslike kondisie wat binne hierdie referensiekader vergestalt word. Hy gebruik 'n bekende historiese slagveld as bundeltitel (en pas dit implisiet toe op die slagveld van die lewe of “hedendaagse gevegte”), maak ruim gebruik van plek-, familie- en plaasname (Heilbron, Fouriesburg, Bloemfontein, Clarens en ander dorpe kom ter sprake), en verwys telkemale na tipiese dinge van die Vrystaatse platteland en plaaslewe wat hom klaarblyklik na aan die hart lê. Hy ken dié wêreld tot in sy grein – van sy rantjies, “masseyferguson” en bonsmara-verse tot die mense van sy streek en die blikblomme op hul grafte. Hy bedink die lewe en die sterwe, die liefde, erotiek en die leed wat daarin votrek word van binne en van buite; dit ontroer hom, en hy vind taal en stiltes om dit ewe indirek as innig by die leser wakker te roep. Dit is